

Окремі аспекти оформлення матеріалів судами для проведення експертиз

Ніка Ількова

доктор філософії з економіки, заступник директора з експертної роботи, Дніпропетровський науково-дослідний інститут судових експертиз Міністерства юстиції України, м. Дніпро, Україна, ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-7255-397X>, e-mail: expert_dndise@ukr.net

Проаналізовано практику призначення судами експертиз та оформлення матеріалів, що надаються судами для проведення експертиз. Визначено причиново-наслідковий зв'язок між оформленням матеріалів для проведення судових експертиз та строками й повнотою їх проведення. Надано пропозиції з метою зменшення строків проведення судових експертиз та можливості надання повних та обґрунтованих висновків на запитання, поставлені в ухвалах судів.

Ключові слова: оформлення матеріалів для проведення експертизи; ухвала суду про призначення експертизи.

Specific Aspects of the Preparation of Materials by Courts for Conducting Expert Examinations

Nika Ilkova

The practice of courts appointing expert examinations and preparing materials provided by courts for expert examinations has been analyzed. A causal relationship has been established between the preparation of materials for forensic examinations and the timing and completeness of their conduct. Proposals are made to reduce the time required for forensic examinations and to enable the provision of complete and substantiated conclusions on the questions raised in court rulings.

Keywords: preparation of materials for examination; court ruling on the appointment of an examination.

Надання повних та обґрунтованих висновків експертів можливе при належному оформленні матеріалів, що надаються судами експертним установам для проведення експертиз, це є однією з умов всебічного та справедливого розгляду справ у судах та використання висновку експерта, як одного з виду доказів.

Експертиза проводиться після подання судом, який її призначив, матеріалів, оформлених згідно з вимогами процесуального законодавства та Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень (далі — *Інструкція № 53/5*) [1].

В ухвалі про призначення експертизи зазначаються обставини справи, які мають значення для проведення експертизи; підстави проведення експертизи, питання, з яких експерт має надати суду висновок, особу (осіб), якій (яким) доручено проведення експертизи, перелік матеріалів, що надаються для дослідження, та інші дані, які мають значення для проведення експертизи.

Необхідно наголосити, що від коректності, чіткості та однозначності формулювання

питань, що наводяться в ухвалі суду про призначення експертизи, залежить можливість надання повного та обґрунтованого висновку експерта.

Окрім того, зважаючи на зміст пунктів 3.3, 3.6 та 3.7 Інструкції № 53/5, в ухвалі необхідно зазначити категорію експертизи у разі призначення повторної чи додаткової, комісійної чи комплексної судової експертизи, виходячи з процесуального значення та суті експертного завдання [1].

Ураховуючи кількість видів експертиз та експертних спеціальностей, особливе значення має їх коректне визначення в ухвалі суду, у тому числі для визначення чи потребує експертиза комплексного дослідження із застосуванням спеціальних знань різних галузей науки, техніки або інших спеціальних знань (різних напрямів у межах однієї галузі знань).

Згідно з Переліком видів судових експертиз та експертних спеціальностей, за якими присвоюється кваліфікація судового експерта фахівцям науково-дослідних установ судових експертиз Міністерства юстиції України

(далі — *Перелік видів судових експертиз*), встановлено 42 види та підвиди судових експертиз за 97 експертними спеціальностями [2].

Так, на сьогоднішній день, у Дніпропетровському науково-дослідному інституті судових експертиз Міністерства юстиції України проводиться 31 вид експертиз із 47 експертних спеціальностей.

Ураховуючи широкий спектр фахівців у різних галузях науки та техніки, при визначенні виду (за галуззю знань) та категорії (комісійна, комплексна) судової експертизи, необхідно керуватися основними завданнями та орієнтовним переліком питань з кожної експертної спеціальності, які наведено в Науково-методичних рекомендаціях з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень [1], та Переліком видів судових експертиз.

Недостатньо унормованим на сьогоднішній день залишається питання обов'язковості наявності в переліку питань, наведеному в документі про призначення експертизи, спільного (інтеграційного) завдання (питання) для визначення експертизи такою, що є комплексною. Тобто за результатами проведеного дослідження в різних галузях знань необхідно скласти синтезуючий розділ та сформулювати єдиний висновок експертів. На практиці все частіше на вирішення експертів ставляться запитання окремо за кожною експертною спеціальністю з можливим врахуванням результатів дослідження по попереднім питанням, що дає кожному експерту комісії змогу розуміти зміст та обсяг поставленого перед ним завдання ухвалою суду.

До виключення п. 4.2 Інструкції № 53/5 на підставі Наказу Міністерства юстиції № 243/5 від 20.01.2021, у разі коли призначена первинна, додаткова, повторна або комплексна експертиза за процесом дослідження чи наданими об'єктами не була такою по суті, керівник експертної установи організовував проведення відповідної експертизи, а у вступній частині висновку зазначалися мотиви зміни її процесуального визначення відповідно до законодавства [1].

Варто зауважити: якщо отримана ухвала суду, виключає можливість організації проведення експертизи, керуючись п. 4.3 Інструкції № 53/5, керівник експертної установи повинен терміново у письмовій формі повідомити про це суд. Якщо суд не вживає належних заходів для усунення цих перешкод, керівник експертної установи по закінченні тридцяти календарних днів з дня направлення повідомлення повертає йому матеріали.

Отже, підсумовуючи вищенаведене, в умовах активного розвитку судової експертизи, для забезпечення надання обґрунтованих та об'єктивних висновків на поставлені питання та з метою дотримання розумних строків проведення судових експертиз і спрощення процесуальної процедури, вважаємо за доцільне законодавчо унормувати можливість експертним установам організовувати проведення відповідної експертизи відповідно суті поставлених на вирішення судової експертизи питань в ухвалі про призначення експертизи та наданих об'єктів дослідження.

Підготовка та надання висновку експерта, оформленого з дотриманням вимог чинного законодавства України, є підставою для подальшого застосування висновку експерта як джерела доказу під час судового розгляду.

Перелік джерел посилання

1. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичні рекомендації з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень : затв. наказ. Мін'юсту України від 08.10.1998 р. № 53/5 (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text> (дата звернення: 06.02.2026).
2. Перелік видів судових експертиз та експертних спеціальностей, за якими присвоюється кваліфікація судового експерта фахівцям науково-дослідних установ судових експертиз Міністерства юстиції України : додаток 3 до Порядку проведення Центральною експертно-кваліфікаційною комісією при Міністерстві юстиції України атестації судових експертів : затв. наказ. Мін'юсту України від 06.05.2025 р. № 1224/5 (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0694-25#Text> (дата звернення: 06.02.2026).